

KÜRESELLEŞMENİN BİR ARACI: KYOTO PROTOKOLU

Sema ALPAN ATAMER
Çevre Y. Mühendisi

ÖZET

Sanayi devriminden bu yana hızla artan miktarlarda atmosfere atılan ve dünya ikliminde önemli değişiklikler meydana getiren "sera gazları"nın başlıca kaynaklarından biri enerji üretim ve tüketim süreçleridir. Sera gazlarının salımlarının sabitlenmesi veya azaltılması amacıyla Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (İDÇS) 1992 yılında; Kyoto Protokolü ise 1997 yılında imzaya açılmıştır. Kyoto Protokolü bir yandan iklim değişikliğine ve bunun dünya üzerindeki fiziksel sonuçlarına müdahale etmeyi amaçlarken; bir yandan da küresel ölçekte sermaye ve teknoloji hareketlerine yön verecek yeni araçlar tanımlamaktadır. Protokolle getirilen esneklik mekanizmaları sanayileşmiş ülkelerdeki sera gazı azaltma önlemlerinin getireceği ekonomik küçülmenin boyutlarını azaltmayı hedeflemekte, gelişme yolundaki ülkelere teknoloji transferini özendirici bir ortam yaratmaktadır. Ancak bugün gelinen noktada küresel ekonomik durgunluk, Kyoto Protokolünün da sulandırılmasına ve uygulamaların ertelenmesine yol açmıştır. Bununla birlikte AB aday ülkesi Türkiye, AB politikalarına paralel olarak emisyon ticareti uygulamalarına uyum sağlayıcı önlemleri şimdiden göz önünde bulundurmaya zorundadır.

GİRİŞ

Atmosferdeki CO₂ ve öteki sera gazı birikimlerinde sanayi devriminden sonra başlayan hızlı büyüme eğilimine paralel olarak, küresel ortalama yüzey sıcaklıklarında da belirgin bir ısınma eğilimi gözlenmektedir. En yeni küresel değerlendirmelere göre (1), iklim değişikliğinin 2100 yılına kadar 1 ila 6 °C arasında bir artışa neden olacağını ve bu artışa bağlı olarak da iklimde gözlenen değişikliklerin süreceğini öngörmektedir. 1998 yılı, küresel ortalamalar açısından, şimdiki kadar en sıcak yıl olarak kaydedilmiştir. Yağış ve

Küreselleşmenin Bir Aracı: Kyoto Protokolü

kasırgalar giderek artmaktadır. Avrupa'nın kuzeyinde yağışlar artarken, ülkemizin de içinde yer aldığı Güney Avrupa daha kurak bir iklime sahip olmaktadır. Canlılar giderek kutuplara doğru kaymakta, örneğin göçmen kuşların geleneksel göç yolları kutuplara doğru kaymaktadır. Buzul alanlar kutuplara doğru gerilemekte, Kanada'nın kuzeyi ile Sibirya gibi tarıma ve yerleşmeye elverişli olmayan buzlarla kaplı alanlar, daha ılıman iklimlere sahip olmaya başlamaktadırlar. Bu arada deniz seviyesi yükselmekte, Bangladeş, küçük bazı ada devletleri sular altında kalma riski ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bütün bu iklimsel değişimin kaynağı, su buharı da dahil olmak üzere, karbondioksit, metan, diazotoksit gibi bazı gazlardan oluşan ve sera etkisi yarattığı için bu adı alan sera gazları, hem doğal olarak yüz yıllardır atmosfere salınmakta hem de insan faaliyetleri sonucu artan bir ivmeyle atmosfere karışmaktadır.

Enerji üretim ve tüketim faaliyetlerinden kaynaklanan sera gazları aşağıda Tablo 1'de verilmektedir.

TABLO 1: Enerji üretim ve tüketiminden kaynaklanan sera gazları

FAALİYET TÜRÜ	SALINAN SERA GAZLARI
ENERJİ ÜRETİMİ	
I. Birincil Enerji Üretimi	
I. 1. Kömür madenciliği	Metan, uçucu organikler
I. 2. Petrol ve petrol ürünleri üretimi, rafinasyonu ve depolanması ve taşınması	Metan, uçucu organikler
I. 3. Doğal gaz işleme, taşıma ve dağıtım	Metan, uçucu organikler
II. İkincil enerji üretimi (enerji çevrimi)	
II.1. Termik santraller	Karbondioksit
ENERJİ TÜKETİMİ	
I. Ulaştırma sektöründe	
I. 1. Motorlu kara taşıtları	Karbondioksit, diazotmonoksit, uçucu organikler
I. 2. Hava taşıma araçları	Karbondioksit, diazotmonoksit, uçucu organikler
I. 3. Tankerler	Karbondioksit, diazotmonoksit, uçucu organikler,
II. Sanayi sektöründe	
II.1. Fosil yakıtların yakılması ile proses, buhar ve ısıtma suyu elde edilmesi	Karbondioksit, metan, diazotmonoksit
III. Konutlarda	
III. 1. Fosil yakıtlarla evsel ısıtma	Karbondioksit

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ VE KYOTO PROTOKOLÜ

1980'li yılların sonlarından başlayarak, insanın iklim sistemi üzerindeki olumsuz etkisini ve baskısını azaltmak için, Birleşmiş Milletler'in ve uluslararası kuruluşların öncülüğünde çalışmalar yapılmıştır. Bu küresel etkinliğin sonucunda, geniş bir katılımı

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (İDÇS) ve Kyoto Protokolü (KP) oluşturulmuştur. İDÇS ve KP, bir yandan insan kaynaklı sera gazı salımlarını sınırlandırmaya ve azaltmaya yönelik yasal düzenlemeler getirirken, bir yandan da, uluslararası ticaret, teknoloji ve sermaye hareketleri konusunda giderek etkin olmaya başlamıştır.

Kyoto Protokolunda Yer Alan Esneklik Mekanizmaları

İklim değişikliğine neden olan emisyonların hangi coğrafi bölgeden kaynaklandığının küresel etkiler açısından hiçbir önemi yoktur. Bu nedenle emisyon kaynaklarına ilişkin alınacak tedbirlerin de mekansal parametrelerinin önemi bulunmamaktadır. Nihai hedef, dünyadaki insan faaliyetlerinden kaynaklanan sera gazı emisyonlarının sınırlandırılması olduğuna göre, bunun en az maliyetli şekilde gerçekleştirilmesi sağlanabilir. Çünkü örneğin sera gazı emisyonlarını bir birim azaltmanın marjinal maliyeti Japonya'da diğer OECD ülkelerinin 4 katıdır. Bu nedenle emisyon indiriminin maliyetinin düşük olduğu diğer ülkelerde bu tip indirimde gidilmesi daha ekonomik olacaktır. Bu noktadan hareketle Kyoto Protokolunca ülkelerin uyması zorunlu hale getirilen niceliklendirilmiş hedefleri (QUELRO's) tutturmada sağlanan esneklik mekanizmaları, ülkelere taahhütlerini yerine getirebilme olanaklarını arttırmaktadır.

Kyoto Protokolunun 17. Maddesi uyarınca getirilen Emisyon Ticareti, herhangi bir Ek 1 ülkesine kendisine tahsis edilen salım miktarının bir bölümünün ticaretini yapma olanağı vermektedir. Buna göre salımlarını Protokolde belirlenen kendi hedefinden daha fazla azaltan herhangi bir Tarafa, salımlardaki bu ek indirim başka bir Taraf ülkeye satabilme izni verilmektedir.

Kyoto Protokolunun 6. Maddesinde yer alan Ortak Yürütme salım azaltmalarını Ek 1'deki ülkeler arasında yürütülen özel ortak projeler yoluyla başaran yetkili yasal bir kuruluşa (organa, şirkete, vb.) fazladan yapılan emisyon indirimlerini başka bir ülkeye aktarma olanağı vermektedir. Buna göre aktaran Tarafın, projeye dayalı "emisyon indirim birimleri" azalırken, "emisyon indirim birimleri"ni kazanan Tarafın, kendisine ayrılan miktarı artar.

Protokolün 12. Maddesi, gelişme yolundaki Tarafalara, ortak projelerden sağlanan "onaylanmış emisyon indirimleri"ni Ek 1 Taraflarına aktarma olanağı veren bir Temiz Kalkınma Mekanizması oluşturmaktadır.

Aşağıda Tablo 2'de bu mekanizmaların karşılaştırmalı tanımları, teknik ve idari özellikleri verilmektedir.

TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ'NE ADAYLIĞI VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ

Avrupa Birliği (AB) bünyesinde, Kyoto Protokolü sonrasında iklim değişikliği

Küreselleşmenin Bir Aracı: Kyoto Protokolü

açısından Birlik tarafından izlenecek politikalar ve yöntem üzerindeki çalışmalar sürdürülmektedir. Kasım 1997'de hazırlanan ve AB'nin Kyoto Protokolü müzakerelerinde kullandığı durum belgesinde, üç sera gazının (CO₂, CH₄ ve N₂O) 2010 yılına kadar 1990 düzeylerinin %15 altına indirilmesinin teknik olarak yapılabilir ve ekonomik açıdan üstlenilebilir olduğu yer almıştır. Bununla birlikte, AB, imzaya açılan Kyoto Protokolü'nde, toplam altı sera gazı için, bu gazların salımlarını 2008-2012 döneminde 1990 düzeylerinin sadece %8 altına indirilmesi konusunda yükümlülük altına girmiştir. İlk görülebilir gelişmenin 2005 yılında ortaya çıkması beklenmektedir.

24.1. 2001 tarihli 2001-2010 yıllarını kapsayan AB 6. Çevre Eylem Programı, Kyoto Protokolünde üstlenilen yükümlülüklerin yerine getirilebilmesi için birinci eylem olarak AB çapında CO₂ salımlarının ticaretine ilişkin sistemin kurulmasını öngörmektedir.

Türkiye'nin adaylığının Helsinki Zirvesi'nde kabul edilmesinden sonra, bütün adaylar için olduğu gibi, Türkiye'nin de AB müktesebatına uyum sağlaması gerekmektedir. Bu çerçevede hazırlanarak, 19 Mart 2001 tarihli Bakanlar Kurulunda kabul edilen "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"nda nihai hedef, ilgili AB mevzuatının üstlenilerek uygulanmasıdır. Bu amaçla Türkiye, yeni teknoloji bazı modeller aracılığıyla en düşük maliyetli sera gazı salımlarını kontrol stratejisini saptamalı; başta salım ticareti olmak üzere, esneklik düzeneklerine katılma politikalarını ve uygulama öngörülerini de içermelidir.

Tablo 2: Kyoto Prodokolunda yer alan esneklik mekanizmaları

Madde	Esneklik mekanizması	Birimi	Katılımcılar	Protokolde belirtilen şartlar	COP/MOP tarafından ileride yapılması gerekenler
17	Emisyon Ticareti	Tahsis edilen miktarın parçası (PAA*)	Ek B'de sıralanan taahhütlerde bulunan Ek 1'e taraf ülkeler ve yetkilendirikleri kuruluşlar	Herhangi bir ticaret, ancak yurtiçi emisyon indirim faaliyetlerine ilave olarak yapılabilir.	COP, özellikle <i>ispatlamaya</i> (verification), raporlamaya ve hesap vermeye ilişkin prensipleri, kuralları, örnekleri, rehberleri belirleyecektir.
6	Ortak uygulamalar: Projeler sonucu ortaya çıkan emisyon indirimlerinin verilmesi ya da alınması	Emisyon indirim birimi (ERU*)	Ek B'de sıralanan taahhütlerde bulunan Ek 1'e taraf ülkeleri ve bu taraflarca yetkilendirilmiş tüzel kişiler	Emisyon indirim birimleri ilgili taraflarca onaylanmalı, ilave indirim getirmeli, sadıcc raporlamaya ilişkin sorumluluklarını yerine getirmiş taraflarca talep edilmeli ve yurtiçi emisyon indirim faaliyetlerine ilave olmalı.	COP/MOP1 bu maddenin uygulanmasına ilişkin olarak, <i>ispatlama</i> ve raporlama da dahil olmak üzere rehberler geliştirebilir.
12	Temiz kalkınma mekanizması: Ek 1 dışı ülkelere gerçekleştirilen projelerden emisyon indirim alınması	Belgelendirilmiş emisyon indirim (CER*)	Ek 1 dışı ülkeler satar, Ek 1'e taraf ülkeler satın alır. Kapsu ve/veya özel kuruluşlar	COP/MOP'un yetki ve yönlendiriciliğine tabi olmalı, istişari organı bir yönetim kurulu olmalı, emisyon indirimleri COP/MOP tarafından tayin edilecek operasyonel kuruluşlar tarafından belgelendirilmeli. COP/MOP belgelendirilmiş proje faaliyetlerinin kazanç paylarının hem idari maliyetleri hem de iklim değişikliğine karşı risk altındaki GYU'lara adaptasyon sürecinde yardımcı karşılayabilecek miktarda olmasını sağlayacaktır.	COP/MOP1 proje faaliyetlerine yönelik bağımsız auditing ve <i>ispatlama</i> yoluyla jeffalık, verimlilik ve hesap verebilirliği sağlamak üzere prosedürler ve modelceler geliştirecektir. COP/MOP1 emisyon azaltma taahhütlerinden ne kadarlık bir kısmın belgelendirilmiş emisyon indirim (CER) kullanılarak sağlanacağına karar verecektir. COP4, taahhüt döneminden önce gerçekleştirilen aktivitelecin etkilerini analiz edecektir.

Kaynak: OECD
PAA: Parts of Assigned Amount
ERU: Emission Reduction Unit
CER: Certified Emission Reduction

EMİSYON TİCARETİ

Emisyon ticareti bir cins alınıp-satılabilir permi sistemidir. Her ülkeye belirli bir emisyon permisi tahsis edilir. Eğer ülkeler, tahsis edilen bu perminin getirdiği sınırı altında emisyonunda bulunurlarsa, artan permilerini talep eden ülkelere pazar koşullarında satabilirler. Örneğin: Emisyon tahsislerinin birim fiyatının, Japonya'daki bir birim emisyon indiriminin marjinal maliyetinden ucuz olması durumunda Japonya bu permilerden satın alarak taahhütlerinin sınırlarını arttırmayı tercih edecektir.

Ticarete konu mal, Ek I ülkelerine tayin olunan emisyon miktarlarından kaynaklanmaktadır. Yukarıda sıralanan sera gazı emisyonlarının CO₂ eşdeğerleri ile Kyoto Protokolunda Madde 3.3 ve Madde 3.4'de belirtilen arazi kullanımı değişimi ve ormancılık faaliyetleri sonucu ortaya çıkan karbon emme kapasitesi ticarete konu malları oluşturmaktadır.

Kyoto Protokolü'nün Ek B'deki listesi ile 2008-2012 yılları arasında getirilen bağlayıcı üst sınır, Ek I'de yer alan sanayileşmiş ülkeler için 1990 yılındaki emisyonlarının %5,2 altıdır. Emisyondan kastedilen ise, enerji çevrimi, enerji tüketimi, endüstriyel prosesler, solventler ve bunların ürünleri, tarım ve atıklardan kaynaklanan CO₂, CH₄, N₂O, HFCs, PFCs ve SF₆ sera gazlarının CO₂ eşdeğerine çevrilmesi ile bulunan miktardır. Her bir ülkeye 2008-2012 yılları arasında tahsis edilen toplam emisyon permisi miktarı aşağıdaki formülle hesaplanabilir:

$$\left[\begin{array}{c} \text{Emisyon} \\ \text{Tahsisi} \end{array} \right] = \left[\begin{array}{c} \text{1990 yılındaki} \\ \text{toplam sera gazı} \\ \text{Emisyonu} \\ \text{(milyon ton} \\ \text{CO}_2 \text{ eşdeğeri)} \end{array} \right] \times \left[\begin{array}{c} \text{Ek B'de} \\ \text{verilen} \\ \text{oran} \end{array} \right] \times 5$$

Tablo'da İDÇS'ye taraf A ülkesindeki yurtiçi ve uluslararası emisyon ticareti bir örnek olarak verilmektedir. Aa ve Ab şirketleri, emisyonlarını azaltmakla yükümlü kuruluşlardır. Görüldüğü gibi emisyon ticareti, taraf ülkeler arasında, aynı ülkedeki özel ve kamu kuruluşları arasında, iki farklı ülkenin kuruluşları arasında, borsa yoluyla aracı şirketlerle veya sivil toplum kuruluşlarıyla yapılabilmektedir.

Emisyon Ticaretinin Tasarım Parametreleri

Esneklik mekanizmalarının nasıl işletileceğinin pek çok teknik, yasal ve kurumsal yönünün ayrıntıları, halen ülkelerin üzerinde en yoğun çalıştıkları konulardır. Aşağıda sera gazı emisyon (salım) ticareti sisteminin oluşturulmasında genel tasarım parametreleri sıralanmaktadır.

Küreselleşmenin Bir Aracı: Kyoto Protokolü

Tablo 2: Tahsis edilen emisyon miktarı sahipliğindeki değişimin izlenmesi için ulusal sistem

TARAF	İlk Emisyon tahsisleri (PAA)	Satışlar	Alışlar	Ticaret sonrası ayrılanmış emisyon tahsisleri	Kuruluş için kullanılan PAA ve ulusal taahhüde uyuma için kullanılacak miktar (son tahsis)	Sistemden çekilen PAA	Bankaya yatırılan PAA
Taraf A İlk tahsis=100	80	-5 (Taraf C'ye)	+2 (Taraf C'den)	77	77	0	0
Kuruluş Aa (elektrik şirketi)	10	-2 (Taraf B'deki elektrik şirketine) -1 (Ac Kuruluşuna)	0	7	7		0
Kuruluş Ab (kömür madeni)	10	0	+5 (Ac Kuruluşundan)	15	10		5
Kuruluş Ac (broker-yükümlülüğü yok)	0	-5 (Ab Kuruluşuna)	+10 (Taraf C'den) +1 (Aa Kuruluşundan)	6	0		6
Kuruluş Ad (STK-yükümlülüğü yok)	0		+10 (Taraf C'den)	10	0	10	0
TOPLAM	100			115	94	10	11

KAYNAK: OECD

i. çevresel etkinlik:

- Güvenilir veriler ile ispatlanabilir emisyon indirimini sağlamalı
- Çevresel performansı arttırmalı
- İDÇS ve Kyoto Protokolü ile getirilen taahhütleri yerine getirmeye yardımcı olmalıdır.
- Emisyon ticareti, İDÇS ve Kyoto Protokolünün amaç ve hedeflerine uygun olmalıdır.

Taraflardan birine tayin edilen emisyon miktarını arttırmaya yönelik bir emisyon transferi, bir diğer tarafa tahsis edilen emisyon miktarını aynı miktarda azaltacak şekilde olmalıdır.

ii. ekonomik verimlilik:**1. Maliyetlerin en aza indirilmesi**

- Rekabetçi,
- Geniş katılımlı,
- Çok çeşitli sera gazı
- Geniş bir eylem yelpazesi
- Düşük idari ve ticari işlem maliyetleri olan bir pazar bulunmalı.

2. Kesinlik (monitoring, reporting, accountability and transparency)

- Emisyonları tahmin etmede etkin ulusal sistemler
- Ticaret sonucu tahsis edilen emisyon miktarlarındaki değişimleri takip edecek doğru hesap verebilir sistemler

- Tahsis edilen emisyon miktarlarının (PAA) sahipliğinin değişimini ispatlayacak sistemler

- Açık, şeffaf ve rekabetçi pazar

3. Emisyon Taahhütlerini Yerine Getirme (Compliance)

Tahsis edilen nihai (ticaretten sonra ayarlanmış) emisyon miktarlarına uyum sağlanması, ticaretin rasyonelini oluşturacak ve kesinliğini sağlayacaktır.

iii. eşitlik:

- Kyoto Protokolunun müzakereleri sonucunda üzerinde mutabık kalınan bir eşitlik sağlandı (Ek B).

- Uygulanan esneklik mekanizmaları da herhangi bir taraf veya taraf grubuna haksız avantaj sağlamamalı.

- Zamanla sisteme yeni katılımcıların girmesine olanak sağlamalı.

iv. uyarlanabilirlik (adaptability):

Aşağıdaki değişiklikler için açık kurallar

- Yeni bilimsel gelişmelere (örn. GHW* potansiyeli)

- Yeni gazların sisteme dahil edilmesine

- Yeni emisyon sınırlamalarına

- Sisteme yeni girmek isteyen taraflara

*Green house warming

v. politik yapılabilirlik ve uygulama kolaylığı

- Yurtiçi emisyon ticareti için uygun politika ve tedbirler

- Yasal ve kurumsal yapı

- Uluslararası sisteme entegre olabilme

Taahhütlerin yerine getirilmesi için yaptırım mekanizmaları:

-Ticari Sorumluluk (liability)

a) Satıcı sorumluluğu

b) Alıcı sorumluluğu

c) Ortak veya paylaşılmış sorumluluk

-Tutucu tahmin ve emanet hesap yaklaşımı

a) Tutucu tahmin yöntemi

b) Emanet hesaba (escrow account) alma

KÜRESEL BİR EKONOMİK ARAÇ OLARAK KYOTO PROTOKOLU

Kyoto Protokolü esneklik mekanizmalarının ülkelere ne getirip, ne götüreceği çok net olarak hesaplanamamakla birlikte hem gelişmiş hem de gelişme yolundaki ülkelere yeni olanakların açılması, teknoloji transferi ve sermaye akışında yeni fırsatların ortaya çıkması olarak değerlendirilmektedirler.

Protokol'un uygulanmasına ilişkin bir değerlendirme çalışmasında, KP'nde yer alan OECD ülkelerinin (Kore, Meksika ve Türkiye hariç) salımlarını 2008-2012 döneminde %20-40 azaltması hükmünün, ülkelerin bireysel eylemleriyle sağlanması durumunda, gerçek gelirden yıllık %0,25 ile %1,0 arasında bir kayba yol açacağı öngörülmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, Ek I ülkelerinde 1990-1996 döneminde KP kapsamında salım sınırlaması belirleyen ülkelerin gerçekleşen salım büyüme değerlerine bakıldığında, yalnız Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Bulgaristan, Romanya, Slovakya, Rusya ve Ukrayna gibi ekonomileri geçiş sürecinde olan orta ve doğu Avrupa ülkelerinin hedefleri yakalayabileceği görülmektedir. Gelişmiş ülkeler içinde, yalnız Almanya, Lüksemburg, İngiltere ve İsviçre bu hedefe yaklaşabilir görülmesine karşın, bu ülkelerin de AB içinde aldıkları ek azaltma hedeflerine, Almanya ve Lüksemburg hariç, ulaşmaları olası bulunmamaktadır. Yapılan model çalışmaları, esneklik düzenekleri kullanılmaksızın, KP'nün 2010 yılı hedeflerine ulaşılması için "her şey şimdiki gibi (BAU)" senaryosuna kıyasla, %23 ile %43 arasında değişen azaltmalara gereksinim olduğunu göstermektedir. Bu da gelişmiş ülkelerin ekonomilerinde daralmaya ve sonuçta küresel ekonomide bir küçülmeye yol açacaktır.

Öte yandan, Ek I ülkeleri arasında halen sera gazı salım azaltma marjı yüksek olan Doğu Avrupa ülkeleri gibi ülkelerin, ilk taahhüt dönemi olan 2008-2012 arasında salım ticareti sayesinde önemli kaynak sağlayabilecekleri tahmin edilmektedir. İDÇS'ne ve Kyoto Protokolü'na taraf olması halinde ülkemizin de söz konusu ülkelere bir potansiyeli taşıdığı bilinmektedir.

Yapılan bir araştırmaya göre 2000-2020 yılları arasındaki küresel sermaye hareketinin hacminin -eğer emisyon ticaret hiç olmazsa-1 trilyon \$ olacağı tahmin edilmektedir. Emisyon ticareti sisteme dahil edilirse bu miktarın 2/3 veya 1/2 trilyon \$ arasında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bill Clinton yönetiminin küresel olarak empoze etmeye çalıştığı bu sistem sayesinde ABD kendi ekonomisinde bir küçülmeye yol açmadan, yeni pazarlardan ve teknoloji transferlerinden pay almayı hedefleyen bir vizyona sahipti. Mevcut George W. Bush yönetimi, daha geleneksel bir politika izleyerek, Kyoto Protokolünü onaylamama ve diğer ülkelere taraftar toplayarak genel anlamda Kyoto Protokolünü Bonn Anlaşması ile sulandırma yoluna gitmiştir. Küresel ölçekte yaşanan ekonomik durgunluğun üzerinde negatif bir sinerji yaratması olasılığı bulunan Kyoto Protokolü'nün küresel bir çevre sözleşmesi olmasından daha önemlisi, küresel bir

ekonomik araç olduğunun bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Neyse ki yaşanan ekonomik küçülme, emisyonların azaltılması açısından olumlu bir etki yaratacaktır.

Ülkemiz açısından ise, İDÇS ve Kyoto Protokolunun salt bir küresel çevre sözleşmesi olarak algılanmaması, her bir maddesinin ekonomik getirileri, götürüleri, yaratacağı yeni fırsatlar ve bu fırsatları zamanında yakalayabilmenin koşulları irdelenmelidir. Her halukarda AB bünyesinde gerçekleştirilecek bir salım ticareti sistemine entegre olabilecek hazırlıklara başlamalıdır.

KAYNAKÇA

1. Değerlendirme Raporu, IPCC, 2000 (İngilizce).
2. "Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Seminer Notları", Çevre Bakanlığı, 7 Nisan 1999, Ankara.
3. AB 6. Çevre Eylem Programı, Ocak 2001 (İngilizce).
4. Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, AB Gen. Sek., Ankara 2001.
5. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT, Ankara 2000.
6. Fk I Taahhütlerinin Yerine Getirilmesinin Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Ekonomik Sonuçları, Tata Energy Research Institute, Delhi 1997 (İngilizce).

TMMOB 3 ENERJİ SEMPOZYUMU 5-6-7 ARALIK 2001/ MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA